

права, дужности и одговорности партнера, као и правних проблема везаних за исправе којима се они перфектуирају или доказују.

Завршавајући овај сумаран приказ првог југословенског уџбеника за саобраћајно право, неопходно је истаћи огроман напор који је његов аутор уложио да би материју о којој је реч успело уобличио као посебну научну дисциплину и поставио темеље настави саобраћајног права код нас. У оба правца је његов допринос југословенској правној науци и настави несумњив и трајан. Са пуном објективношћу се у — закључку може рећи да је приказани уџбеник по својој ширини и обавештености, систематизацији, високом и савременом нивоу и методу обраде у потпуности остварио циљеве едиције у којој је издат дајући „сажет али потпун научни систем“ саобраћајног права. Стога је сасвим извесно да ће његове поставке и решења послужити као сигурна подлога за даљу научну обраду сложених и нових проблема саобраћајног права. Заиста је за жаљење што је изненадна смрт у томе прекинула његовог аутора.

Др. Никола Воргић

Jean Poulain: LA PROTECTION DES EMISSION DE RADIODIFFUSION
Paris, 1963. 302 p.

Технички прогрес друштва донео је са собом нове активности које право треба да регулише с обзиром на њихов културни и економски значај. Посебно значајно место припада у овом прогресу радиодифузији (радиофонији и телевизији). Установљивање задовољавајуће заштите радиодифузних установа представља веома деликатан проблем зато што њихово обухватање системом заштите не би смело да повреди постојећу равнотежу интереса.

Управо имајући у виду ове моменте као и чињеницу да је прошло мало времена од доношења Римске конвенције (1961), дело које је предмет овог приказа добија још више у своје значају.

Иако је највећи део рада посветио питању радиодифузних установа, аутор је нужно морао, с обзиром на њихову повезаност у служби распрострањања књижевних и уметничких дела, обратити пажњу и на природу делатности и права аутора, уметника извођача и произвођача фонограма. То је, уосталом, захтевало и комплексно третирање улоге радиодифузних организација.

Да би оправдао своје ставове о природи и врсти заштите коју треба признати радиодифузним организацијама, аутор је пошао од њихових потреба. Радиодифузне организације најчешће врше јавну службу која обухвата емитовање разноврсних програма. Услед своје природе, њихове емисије могу бити веома лако коришћене чак и недозвољено присвојене. Са своје стране радиодифузне организације припремају своје емисије са циљем да оне буду примљене од што већег броја корисника. Под корисницима којима је емисиони програм намењен оне подразумевају лица која врше домаћи пријем емисија. Наиме, радиодифузне организације сматрају да је једино ова врста коришћења прави циљ емитовања тј. да би свако друго коришћење емисије могло да им нанесе штету односно да је неопходно заштитити их против таквих врста коришћења.

Досадашње искуство показује да радиодифузним организацијама недостаје довољна заштита против реемитовања (жичног или бежичног) њихових емисија, звучног и визуелног онимања њихових емисија, као и против фотографског снимања односно против јавног пријема њихових телевизијских емисија.

Кроз дату анализу националних законодавастава — Француске, Велике Британије, Италије, Савезне Републике Немачке и Сједињених Америчких Држава аутор је показао да је проблем заштите против реемитовања, снимања и јавног пријема емисија различито регулисан, па чак да се овај проблем свугде и не поставља односно да је његова заштита често практично непостојећа. Међутим, радиодифузне организације траже да им се призна право на ауторизацију или бар право на накнаду за извесне врсте коришћења њихових емисија.

Што се тиче основа по коме би била призната заштита радиодифузним установама, аутор сматра да ауторско право не би могло доћи у обзир, с обзиром да емитовање не представља стваралаштво. Јер за радиодифузне организације за успешно вршење процеса емитовања битан је организационо-технички момент. Стога оне и не траже да им се призна морално право на њиховим емисијама већ само имовинско право.

Поменута ауторскоправна заштита радиодифузних емисија је могућа али само посредним путем. Наиме, уколико програм који се емитије садржи ауторска дела, онда је могуће да путем цесије и радиодифузне емисије уживају ауторско право. Међутим, треба напоменути да се на овај начин признато ауторско право односи непосредно на програм а тек посредно на емисију чију садржину представља заштићени програм.

Сем ауторскоправне заштите, радиодифузне организације могле би се евентуално користити и правима која би им пренели уметници извођачи или произвођачи фонограма у земљама где је овима призната извесна заштита.

Не поричући да се и на овај начин може пружити извесна заштита радиодифузним организацијама, аутор пледира за то да им се призна заштита која би била непосредно њихова.

Покушаји да се у правилима о нелојалној конкуренцији или неоснованом обогаћењу нађе та непосредна заштита радиодифузних организација остали су без довољно успеха. Наиме, примена принципа нелојалне конкуренције доста је несигурна услед великих тешкоћа да се одреди природа тужбе због нелојалне конкуренције. Сем тога, појам нелојалне конкуренције веома је тешко прецизирати. Да је то тачно веома добро показује досадашње разноврсно искуство судске праксе неких земаља. Затим, тешко је увек установити који су све елементи потребни да би постојала нелојална конкуренција. Да ли је за такав однос потребно да постоји изражена намера уништењем конкурента или је за то довољан само нехат; у којим случајевима може постојати однос нелојалне конкуренције и да ли је нужно да је реч о идентичним делатностима или је довољно да су делатности из исте привредне гране односно да имају у виду исту публику.

Као и нелојална конкуренција тако и неосновано обогаћење, по ауторовом мишљењу, нису данас више адекватна средства заштите радиодифузних организација.

Најбољи начин да се заштите радиодифузне организације представља давање овим организацијама сопственог права *sui generis*. Ово право *sui generis*, које се назива „сродним“ или „конексним“, садржи одређена преимућства: пре свега, оно се рађа непосредно за радиодифузне организације, а затим, оно почива на посебним законским одредбама које га чине далеко мање непрецизним и алеаторним. Међутим, оваква врста заштите појавила се најкасније и још увек је слабо или нимало примењена у већем броју земаља.

Иначе, тамо где је радиодифузним организацијама признато право *sui generis* оно садржи овлашћење да се ауторизује реемисија са или без жица и динамичко звучно и визуелно снимање радиодифузних емисија. Ово право признато је у мањој мери у вези са ста-

тичким снимањем (прављење изолованих фотографија) телевизијских емисија као и у вези са јавним пријемом телевизијских емисија.

Поред тога, закони веома често намећу радиодифузним организацијама ограничења заштите када је реч о емисијама актуелних догађаја, коришћењу емисија у наставне сврхе, итд. Међутим, са пројецтирањем телевизијских програма на велике екране у мрачним салама настала је нова потреба радиодифузних организација да и против ових врста коришћења емисија буду заштићене, нарочито због тога што у случају давања дозволе радиодифузним организацијама да емитују програме спортских и културних приредаба организатори траже веома велике новчане накнаде од њих, обештећујући се на тај начин против данас још увек могућих неконтролисаних лукративних коришћења њиховог програма због непостојања адекватне заштите.

Развој међународне размене радио и телевизијских програма још је више увећао опасност од неконтролисаних коришћења емисија радиодифузних организација. И на међународном плану постало је очигледно да су средства традиционалне заштите недовољна, те да је потребно тражити решења на међународном плану независно од мера које предузимају национална законодавства.

Заштита коју је најновија Конвенција о правима уметника извођача, произвођача фонограма и установа за радиодифузију од 1961. признала није довољна по мишљењу аутора али у околностима у којима је доношена више се није могло ни постићи. Нарочито би се признатој заштити могло замерити на следећим решењима: препуштање заштите против фотографије дискреционој оцени националних законодавстава; дозвољавање изузетка од заштите када је реч о снимању емисија које дају извештаје о актуелним догађајима; и остављање националним законодавствима да одреде услове под којима ће радиодифузне организације бити заштићене против јавног пријема њихових емисија.

У току 1961. донет је и Европски аранжман о заштити телевизијских емисија. Аранжман се такође заснива на принципу националног третмана и минимуму заштите. Ипак, услед сличног техничког и технолошког развоја земаља које окупља овај Аранжман разлике у националном третману неће бити велике и признати минимум отуда губи од свога значаја.

Заштита призната Аранжманом пружа бољи положај радиодифузним установама са разлога што је географски ужег домашаја и што обухвата само телевизијске емисије. Она предвиђа право ауторизације радиодифузних установама за реемитовање, снимање и репродукцију њихових емисија. Националним законодавствима остављено је да регулишу заштиту телевизијских емисија од недозвољеног прављења фотографија изолованих телевизијских слика.

Аранжман признаје радиодифузним организацијама и искључиво право на јавно саопштавање и пријем њихових емисија с тим да национална законодавства могу искључити заштиту у односу на јавна саопштавања која се не врше у лукративне сврхе.

У целини посматрано, Европски аранжман за заштиту телевизијских емисија предвиђа потпунији и виши ниво заштите радиодифузних установа од Римске конвенције.

Имајући у виду чињеницу да је аутор обрадио проблем заштите радиодифузних установа како са аспекта њихових потреба тако и са аспекта правне природе доприноса радиодифузне емисије, приказана књига представља врло користан прилог изучавању „сродних“ права уопште а посебно радиодифузије. Корисност је његова утолико већа што је обухватио и знатан број националних извора заштите ода. постојеће међународне изворе заштите радиодифузних емисија.